

Crítica

La 'salut' del català

MIREIA LLINÀS I GRAU

ASSAIG

Joan Solà, *Ensenyar la llengua*. Empúries. Barcelona, 2003.

En un moment com l'actual en què hi ha una innegable recuperació del coneixement del català gràcies a la immersió lingüística però en què per altra banda a l'àrea metropolitana de Barcelona baixa el percentatge de persones que el consideren llengua pròpia, el llibre de Joan Solà arriba just a punt per il·lustrar-nos sobre el tema. El tema del llibre és l'estat de la llengua catalana i el panorama que contemplem en llegir-lo, amplísim.

El volum no és un relat homogeni: hi ha diverses conferències de l'autor a públics també diversos (a Madrid, als Estats Units, a Rússia), unes reflexions sobre l'estat del castellà als Estats Units (i la consegüent comparació amb l'estat del català a Catalunya), i diversos articles publicats a l'AVUI (que inclouen una exaltada polèmica entre l'autor i J. Royo i resums de llibres rellevants sobre l'estat de la llengua catalana). És, per tant, un llibre replet d'informació.

Aquesta forma idiosincràtica del llibre té un innegable interès estilístic: un llenguatge més serè a les conferències, un estil molt apassionat als articles de la polèmica esmentada, per tornar a un llenguatge més neutre als darrers articles de resums i comentaris de llibres. Així, el llibre representa les diferents versions de protesta il·lustrada i documentada que poden fer-se avui dia. El professor Solà ho diu tot i de totes les maneres possibles. El contingut és complet i la diversitat de formes considerable (pel que fa a la prosa, oral i escrita, és clar).

POSICIONS PESSIMISTES

Com diu el mateix autor, l'ordre cronològic reflecteix la seva trajectòria cap a posicions més tristes, més pessimistes i fins i tot podríem dir que apoteòsiques: "I la realitat és que en diversos àmbits, es va degradant [la llengua catalana] de manera extremament perillosa: si no hi

acudim molt de pressa, la situació serà irreversible". El llibre pretén informar d'una situació que ens hauria de fer estar alerta a tots els catalanoparlants. Ens ofereix coneixement i per tant capacitat d'acció. Els qui no saben, no veuen la situació real del català i per tant poden tenir la sensació que no existeix el conflicte. Aquesta situació la descobreix i la compara l'autor amb la dels indis americans que no perceben que les seves llengües estan en vies de desaparició "[...] com que veuen que les parlen, no po-

acompanya sempre: "*La duda lingüística constante asalta hoy el dominio lingüístico catalán a todo el mundo, desde el catedrático universitario hasta el empleado de banco*". Aquest és un tret tan comú al catalanoparlant i tan simptomàtic que és, com a mínim, alarmant. És com tenir sempre tos i saber que no hi ha cap medicina segura que ens la pugui curar. Demà, tornarem a despertar-nos tosint, més o menys, però alguna estossada durant el dia farem.

Un altre símptoma que ens comenta Solà en diverses

que la darrera (que és també molt més curta) i que presenta fets i recopila dades. Però malgrat aquest intent d'objectivitat d'exposar el que hi ha, també en aquesta primera part trobem esquerdes per on irromp el sentiment, un sentiment més contingut però patent. Mostra d'això és l'ús d'un recurs literari –la personificació de la llengua– que sembla trair l'autor tot fent que s'oblidi momentàniament (i per raons que crec entendre) que les llengües no són éssers vius. Les llengües són sistemes, són essencial-

mal", "imita el castellà", "*le falta muchísimo terreno por recorrer*", i també, "lluita contra les seves veïnes".

El castellà, a l'altre extrem, "té molta salut", "*se jacta de poseer trescientos millones de hablantes nativos*", i "exerceix una forta pressió damunt la llengua catalana". L'ús d'aquest recurs literari no és, però, exagerat i s'entén en els diversos contextos en què l'autor l'empra com a recurs il·lustratiu i impactant, especialment en la llengua oral (Aquests exemples són extrets del text corresponent a les conferències).

DIÀLEG, SÍ O NO?

L'autor sembla experimentar –i fer explícita al llibre– la dificultat (i fins i tot la contradicció) que es pot patir sent catalanoparlant. D'una banda vol salvar la llengua i sap que el diàleg és la solució, però de l'altra veu que el diàleg no és suficient. Així, en alguns fragments del llibre l'autor ens demana diàleg, però en altres diu que no creu gaire en les paraules i, per tant, se suggereix que el que calen són accions. Si veiem (i llegim) els problemes que sorgeixen quan dues llengües conviuen en una comunitat de manera desigual, i se'ns suggereix –i afirma– que el monolingüisme és l'única solució per aconseguir la normalització d'una llengua perquè el bilingüisme no comporta la normalitat de les dues llengües, ¿podem entendre que la solució al problema sigui la creació d'un Estat monolingüe? Si llegim al llibre que hi ha 200 Estats i 6.000 llengües, ¿podríem també entendre que el que cal per salvar les que estan en situacions de desigualtat és crear 5.800 Estats més al món i aconseguir així que cada llengua tingui un Estat propi? Penso que encara que aquesta sigui una solució lògica, avui dia, la tendència dels Estats no és la de desmembrar-se sinó més aviat passa el contrari, la Unió Europea camina, per exemple, cap a la unió dels Estats i per tant el dilema del plurilingüisme ressorgeix. Per ajudar-nos a afrontar aquest dilema la lectura del llibre de Joan Solà serà, de ben segur, molt beneficiosa.

XAVIER BERTRAL

Joan Solà ha reunit en el seu últim llibre una sèrie de conferències i articles

den imaginar que demà no es parlaran"). Ens brinda coneixement com a eina essencial per millorar el món, en aquest cas, el nostre món i com a part d'aquest, la situació de la llengua que és pròpia del nostre territori.

El llibre ens mostra, com he dit, un ampli panorama de la societat catalana i de la utilització (o no) del català en tots els àmbits (educatiu, audiovisual, turístic, comercial, jurídic, administratiu, entre d'altres) i de l'evolució de l'ús del català en aquests àmbits. Mira enrere i endavant, però es deté en el present i fa explícita la situació actual. Un símptoma claríssim d'aquesta situació és aquell dubte constant que ens

parts del llibre és la indiferència de bona part dels joves de l'àrea metropolitana de Barcelona que com que saben tant el català com el castellà "els és indiferent d'usar l'una o l'altra llengua, situació que es dona per primera vegada a la història i que encara no sabem si és perjudicial o no". Aquest coneixement de totes dues llengües és el resultat de la immersió lingüística, que ha sigut i és un instrument essencial per millorar la lamentable situació del català. L'educació és una columna fonamental per a la recuperació d'una llengua en un territori.

Hem dit que la primera part del llibre és més serena

ment operacions gramaticals que combinen sons i significats però en elles mateixes són neutres. Encara que l'autor ens recordi que les llengües són més que això (això seria únicament la gramàtica, el cor de la llengua) i que també són ús i símbol social, per exemple, no per això podem concloure que tenen vida pròpia. La llengua en ús va acompanyada d'un parlant que l'usa en un context determinat però si el parlant es queda mut, la llengua sola no pot fer res. Oblidar o deixar de banda aquest fet fonamental porta l'autor a dotar les llengües de força, vida o voluntat. Així, la llengua catalana no té una "vida nor-